

*i.e.d., prof. Məhərrəm Cəlal oğlu HÜSEYNOV;
 assistent Niyaz Nizami oğlu MƏMMƏDOV
 Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti*

EV TƏSƏRRÜFATLARININ MALİYYƏ NƏTİCƏLƏRİ

Xülasə

Tədqiqat zamanı müasir bazar iqtisadiyyatına təsir edən kateqoriya kimi qəbul edilən həyat səviyyəsinin zəruriliyi, ev təsərrüfatının gəlirləri və onların mənbələri, cəmiyyətin sosial rifah halı tədqiq edilmişdir. Həmçinin məqalədə model struktur və model təsərrüfat haqqında məlumat verilmiş, model ev təsərrüfatının göstəriciləri hesablanmışdır. Sorğu nəticəsində əldə edilən göstəricilərə əsasən ev təsərrüfatlarının aqrar fəaliyyət sahələri üzrə gəliri, xərci, mənfəəti hesablanmış, əldə olunan nəticələr müqayisəli şəkildə təhlil edilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri Azərbaycan Respublikasının Gəncə-Qazax iqtisadi rayonunun və eləcə də Gürcüstanın Xaxetiya bölgəsinin tədqiqat kəndlərinə məxsusdur. Bu nəticələr məqalədə aydın şəkildə müqayisə edilmiş və nəticələrin həyat səviyyəsinə təsiri qeyd edilmişdir.

Açar sözlər: *ev təsərrüfatları, model ev təsərrüfatı, kənd təsərrüfatı, həyat səviyyəsi, gəlir, xərc, mənfəət.*

Giriş

İqtisadi fəaliyyətin üç əsas (digər ikisi - dövlət, firma) subyektindən biri olan ev təsərrüfatı, daim insanın, ailənin yaşadığı iqtisadi obyektləri və orada baş verən prosesləri əhatə edir. Ev təsərrüfatı - ümumi iş, yaşayış yeri, büdcə və adətən, ailə-qohumluq əlaqələri ilə birləşmiş insanlar qrupunu əhatə edir.

Araşdırmalar göstərir ki, hazırda ölkənin dayanıqlı iqtisadi inkişafını təmin etmək üçün ən mühüm vəzifələrdən biri də ev təsərrüfatlarının inkişafının təmin edilməsidir. Öz ehtiyaclarını təmin etməklə ev təsərrüfatları ölkə iqtisadiyyatında qida məhsullarına olan tələbatı ödəmək üçün mühüm rol oynayır. Buna görə də, kənd təsərrüfatının inkişafına nail olmaq üçün ev təsərrüfatlarının aqrar sektordə rolunu artırmaq lazımdır. Ev təsərrüfatlarının mövcud iqtisadi vəziyyəti kənd təsərrüfatının inkişafında mühüm rol oynayır. Tədqiqatın məqsədi ev təsərrüfatlarının mənfəətinin artırılması potensialını araşdırmaq və elmi prinsiplərə və tövsiyələrə əsaslanan kənd təsərrüfatının inkişafına müsbət təsirini müəyyənləşdirməkdir. [3, s.34]

Müasir bazar iqtisadiyyatında ev təsərrüfatlarının yerinə yetirdiyi funksiyalar aşağıdakılardır:

- ev təsərrüfatları müəssisələr tərəfindən istehsal olunan əmtəə və xidmətlərin alıcısı qismində çıxış edirlər;
- ev təsərrüfatları istehsalçı funksiyasını yerinə yetirərək istehsal etdikləri məhsulları həmin müəssisələrə təklif edirlər;
- ev təsərrüfatları istehsalda formalaşan məcmu gəlirin müəyyən hissəsini yığma yönəldərək, real maliyyə aktivləri əldə edirlər.

Tədqiqat suallarının müəyyən edilməsi

Tədqiqat sualları – qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmaq üçün açar rolunu oynamış və bu suallara əsasən seçilmiş tədqiqat sahələrində müvafiq araşdırmalar aparılmışdır.

Dağlıq ərazilərdə heyvandarlıq və bitkiçilik məhsullarının kənd təsərrüfatında payını nəzərə alaraq, tədqiqat üçün ev təsərrüfatlarının qeyd olunan sahələr üzrə fəaliyyətinin maliyyə nəticələrini hesablayıb müqayisə etmişik. Araşdırmamızda aqrar sahə üzrə fəaliyyət sahələrinin (*bitkiçilik və heyvandarlıq*) ev təsərrüfatlarının mənfəətdə payı tədqiq edilmiş, eyni zamanda ev təsərrüfatlarının mənfəətinə daha hansı amillərin təsir etdiyi müəyyənləşdirilmişdir. Tədqiqat zamanı qarşıya qoyulan məqsədlərdən biri də ev təsərrüfatlarının mənfəətinin artırılması üçün aqrar fəaliyyət sahələrinin inkişafı istiqamətində hansı potensial imkanların olmasını və onları reallaşdırmağın

iqtsadi cəhətdən mümkünlüyünün araşdırılması olmuşdur.

Araşdırma Almaniyanın Volkswagen Fondunun maliyyə dəstəyi ilə Azərbaycan və Gürcüstan Respublikalarının dağlıq ərazilərində aparılmışdır. Kənd təsərrüfatı sektoru həm Azərbaycanda, həm də Gürcüstanda kənd yerlərindəki ev təsərrüfatları üçün vacib fəaliyyət sahəsidir.

İki ölkənin dağlıq regionunu əhatə edən tədqiqat bölgəsinin seçilməsi təsadüfi xarakter daşır. Belə ki, bu ərazilər eyni coğrafi mövqeyə və iqlimə malik olan bölgələrdir. Tədqiqat ərazisi olaraq Azərbaycan Respublikasının Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu və Gürcüstanın Kaxetiya bölgəsi seçilmişdir. Hər bir region üzrə 3 inzibati rayon müəyyən edilmişdir. Seçilmiş rayonların bələdiyyələrindən tədqiqat kəndlərinin müəyyən edilməsi üçün bir sıra məlumatlar toplanaraq hər bir rayon üzrə kəndlərin sayı, onların dəniz səviyyəsindən yüksəkliyi, kəndlər üzrə ev təsərrüfatlarının sayı, heyvandarlıq və bitkiçiliyin vəziyyəti, köçəri təsərrüfatların sayı haqqında məlumatlar toplanılmışdır. Sonra əkin sahəsi, pay torpağı, həyatı sahə, örüş sahələri, yay və qış otlaqları və s. göstəricilər əsasında tədqiqat kəndlərinin seçimi reallaşdırılmışdır. [1, s. 36] Açıq və qapalı tipli sualların olduğu sorğulardan əldə olunan nəticələrə əsasən model ev təsərrüfatlarının aqrar sektor üzrə maliyyə göstəriciləri hesablandı. Bu göstəricilər kənd təsərrüfatı məhsullarının satışı üzrə gəlir, xərc və mənfəətdən ibarət olmuşdur. [2, s. 456] Həmçinin istehsal olunan kənd təsərrüfatı məhsullarının şəxsi istehlak üçün istifadəsi də nəzərə alınmışdır.

Qarşıya qoyulan məqsədlərdən biri də ev təsərrüfatlarının mənfəətinin artırılmasında aqrar sahə fəaliyyətlərinin inkişafı üçün hansı potensial imkanların olması və onların reallaşdırılmasının iqtisadi cəhətdən mümkün olmasıdır.

Tədqiqat kəndlərində məlumatların toplanması üçün keçirilən sorğu iki mərhələdən-ev təsərrüfatlarının sosial-iqtisadi vəziyyətini və ev təsərrüfatlarının maliyyə göstəriciləri və marketing nəticələrini əks etdirən məlumatlardan ibarətdir. [8]

Sorğu zamanı qeyd olunan mərhələlərdə toplanılan məlumatlar nəticəsində ev təsərrüfatlarının model strukturunu qurmaq və maliyyə göstəricilərinin hesablaması üçün kifayət qədər informasiya formalaşmışdır.

Tədqiqatın nəticələrinin təqdimatı üçün altı kəndin göstəriciləri kifayət qədər yer əhatə edəcəyindən biz məqaləmizdə dörd kəndin göstəricilərinin müqayisəsini vermişik. Bu kəndlər eyni coğrafi şəraitə və iqlimə malik olan, eyni zamanda eyni kənd təsərrüfatı ənənələrini özündə əks etdirən Azərbaycanın Şəmkir rayonunun Atabəy və Göygöl rayonunun Kərəmli kəndləri, Gürcüstanın isə Saqareco rayonunun Qombori və Qurcuani rayonunun Araşenda kəndləridir.

Tədqiqat aparılmış 4 kənd üzrə tərtib edilmiş model ev təsərrüfatlarının göstəriciləri Cədvəl 1-də eyni şəkildə əks olunmuşdur.

Cədvəldəki model ev təsərrüfatlarının strukturu birinci mərhələdə 287, ikinci mərhələdə isə 44 ev təsərrüfatından götürülən sorğu məlumatları əsasında müəyyən edilmişdir.

Hesablamaların dəqiqliyini təmin etmək üçün "Excel" proqramı olan "MAX" (MAX VERSION 3.7) proqramından istifadə edilmişdir. [7]

Tədqiqat kəndlərində ev təsərrüfatlarının əsas fəaliyyətləri qoyunçuluq, maldarlıq, arıçılıq, quşçuluq, kartofçuluq, taxılçılıq sahələrini əhatə edir. Bunlarla yanaşı hesablamalarda ev təsərrüfatlarının biçənək sahələrindən əldə etdikləri mənfəət də nəzərə alınmışdır.

Aldığımız nəticələrə uyğun olaraq deyə bilərik ki, tədqiq edilən ev təsərrüfatlarında iribuynuzlu mal-qara ilə məşğulluq daha geniş yayılmışdır və müvafiq ev təsərrüfatlarının 90 faizi heyvandarlığın bu növü ilə məşğul olur. Tərəfimizdən tərtib olunmuş cədvəldən də göründüyü kimi (cədvəl 1) ev təsərrüfatlarının orta hesabla 2-5 baş inəyi var ki, bunun da əksəriyyətini südlük istiqamətli heyvanlar təşkil edir. Bitkiçilik isə heyvandarlıqdan fərqli olaraq daha geniş yayılmış və demək olar ki, tədqiq edilmiş ev təsərrüfatlarının hamısı əkinçiliklə məşğul olur. Azərbaycanın tədqiqat kəndlərindəki ev təsərrüfatları Gürcüstanın müvafiq kəndlərindəki ev təsərrüfatlarına nisbətən daha çox əkinçiliklə məşğul olur. Bunun əsas səbəblərindən biri ölkəmizdə ərazinin böyüklüyü və hər ev təsərrüfatına düşən torpaq sahəsinin Gürcüstandakı müvafiq göstəricidən çox olmasıdır. Belə ki, Şəmkir rayonunun Atabəy kəndində hər ev təsərrüfatına düşən əkin sahəsi oxşar

coğrafi mövqə və iqlimə malik olan Saqareco rayonunun Qombori kəndi ilə müqayisədə 2.8 dəfə çoxdur. Bu üstünlük Kərəmli və Araşenda kəndlərinin müqayisəsində də özünü göstərir. Belə ki, Kərəmli kəndinin ev təsərrüfatı üzrə orta əkin sahəsi qonşu ölkədəki kəndin müvafiq göstəricisindən 18 faiz çoxdur (Cədvəl 1). Ümumilikdə iki ölkənin ev təsərrüfatları 15 müxtəlif adda məhsul istehsal etsələr də əsas istehsal məhsulu kartof, taxıl və üzumdür. Qeyd olunan bitkilər həm də əsas satış məhsulları olmaqla ev təsərrüfatlarının gəlir mənbələrini formalaşdırır. Ev təsərrüfatlarının 90 faizindən çoxu quşçuluqla məşğul olduğu halda, 20 faizə qədər arıçılıqla məşğul olur və hər iki fəaliyyət sahəsindən əldə olunan məhsullar, demək olar ki, şəxsi istehlak üçün nəzərdə tutulur.

Cədvəl 1.

Azərbaycan və Gürcüstanın tədqiqat kəndlərində ev təsərrüfatlarının aqrar fəaliyyət sahələri üzrə orta göstəricilər

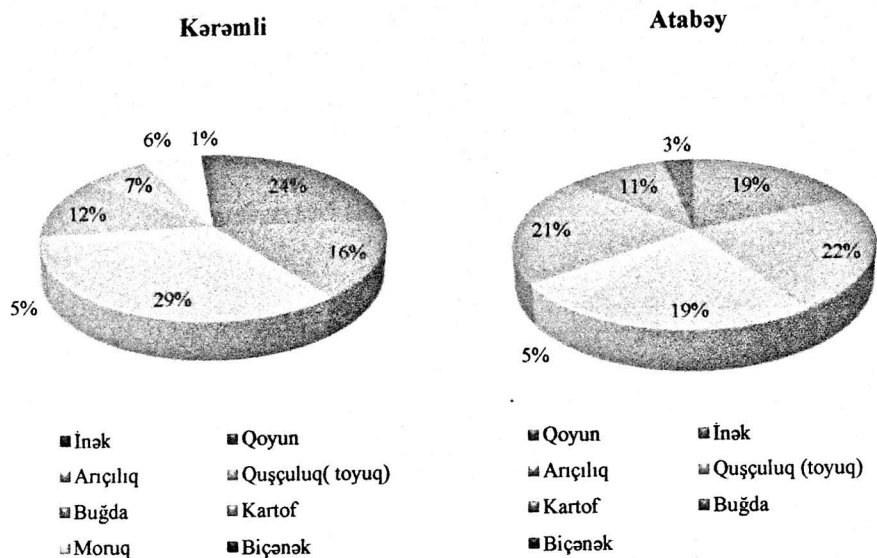
Ev təsərrüfatları üzrə orta göstəricilər	Ölçü Vahidi	Azərbaycan		Gürcüstan	
		Atabəy	Kərəmli	Qombori	Araşenda
Ev təsərrüfatları üzrə orta əkin sahələri	ha	2.35	2.39	0.85	2.03
- ondan					
buğda	ha	1.4	2.0	-	2.03
kartof	ha	1.0	0.26	0.85	-
moruq	ha	-	0.1	-	-
Həyatı sahə	ha	0.30	0.36	0.28	0.29
Üzüm bağı	ha	-	-	-	1.14
Biçənək	ha	0.96	1.8	0.30	0.14
Ev təsərrüfatları üzrə heyvanların orta baş sayı					
İnək	baş	2.3	3	2.34	4.79
Qoyun	baş	11.7	15	6.73	26.8
Toyuq	baş	11.63	26	18	33.5
Arı	arı ailəsi	5	8	7	2.13

Azərbaycanda ev təsərrüfatlarının maliyyə göstəriciləri

Azərbaycanın Kərəmli və Atabəy kəndlərində ev təsərrüfatlarının mənfəətinin strukturu əsas fəaliyyət sahələri üzrə müvafiq olaraq aşağıdakı diaqramda qeyd olunduğu kimi qoyunçuluq, maldarlıq (südlük inək), arıçılıq, quşçuluq, kartofçuluq, taxılçılıq, moruq və biçənək sahəsindəki fəaliyyətlərlə bağlıdır (şəkil 1). Əvvəl də qeyd etdiyimiz kimi, bu fəaliyyət sahələri üzrə göstəricilər hesablanarkən satışdan gəlir, xərclər və mənfəət hesablanmışdır.

Hesablamalara əsasən deyə bilərik ki, ümumi mənfəətin tərkibində ən çox paya heyvandarlıq sahəsi malikdir. Azərbaycanın tədqiqat kəndlərində əkinçiliyin daha geniş yayılmasına baxmayaraq, ev təsərrüfatlarının heyvandarlıqdan mənfəəti daha çoxdur. [6, s. 75-77] Atabəy kəndində ev təsərrüfatlarının ümumi mənfəətində heyvandarlığın payı 41%, Kərəmli kəndində isə 40%-ə bərabərdir. Ölkəmizin tədqiqat kəndlərindəki ev təsərrüfatlarında heyvandarlıqdan sonra arıçılıq mənfəətdə xüsusi çəkiyə malikdir. Atabəy və Kərəmli kəndlərində arıçılığın mənfəətdə xüsusi çəkisi müvafiq olaraq 19% və 29%-dir. Atabəy kəndində kartofçuluqdan əldə olunan mənfəət ev təsərrüfatlarının kənd təsərrüfatı fəaliyyəti sahələrindən əldə olunan mənfəətinin 1/5-dən çoxunu təşkil edir. Kərəmli kəndində bu göstəricinin Atabəy kəndinə nisbətən aşağı olmasının səbəbi bu kənddə həm orta əkin sahəsinin az olması, həm də Kərəmli kəndində ev təsərrüfatlarının ümumi mənfəətini təşkil edən digər məhsulların çəkisinin çox olmasıdır. Kərəmli kəndində moruq sahəsi üçün tərtib olunan göstəricilərə əsasən yalnız 0.1 ha ərazidən əldə olunan mənfəət ümumi mənfəətin tərkibində 6% paya malikdir. Bu o deməkdir ki, bu bitkinin əkin sahəsi genişləndirilsə ev

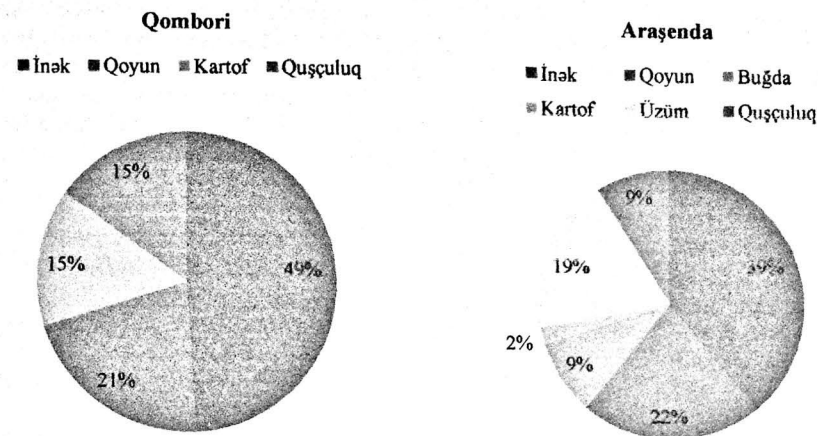
təsərrüfatının əldə edəcəyi mənfəət kifayət qədər yüksək olar. Bu da bölgələrdə əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılmasında atılacaq addımlardan biri ola bilər. Ən az paya malik olan fəaliyyət sahəsi isə biçənəkdir. Bu sahədən əldə olunan göstərici ümumi mənfəətin tərkibində Atabəy kəndi üzrə 3%-ə bərabər olduğu halda digər iki kənddə 1%-dir. Azərbaycanın 2 tədqiqat kəndi üzrə biçənəkdən sonra mənfəətdə ən az paya quşçuluq sahəsi malikdir. Bu kəndlər üzrə quşçuluğun mənfəətdə payı 5% təşkil edir. [5, s.221-225]

Şəkil 1. Kərəmli və Atabəy kəndlərində ev təsərrüfatlarının mənfəətinin strukturu.

Gürcüstanda ev təsərrüfatlarının maliyyə göstəriciləri

Azərbaycanda olduğu kimi Gürcüstanda da ümumi mənfəətdə heyvandarlığın payı olduqca böyükdür. Bu amil həm də Gürcüstanda heyvandarlığın Azərbaycanın kəndlərinə nisbətən daha geniş yayılmasından irəli gəlir. Gürcüstanda respondentlərin bitkiçilik və arıçılıq məhsulları üzrə sorğulara müfəssəl cavab verə bilməməsindən həmin kəndlərdə aqrar sahə üzrə tədqiq olunan məhsulların sayı az olmuşdur. Bunun məntiqi nəticəsi kimi hesablamalarda heyvandarlıq fəaliyyəti və onun göstəriciləri üstünlük təşkil edir. Belə ki, Azərbaycandakı model ev təsərrüfatları ilə müqayisədə Gürcüstanın ev təsərrüfatlarında mənfəətin tərkibində heyvandarlıqdan əldə olunan gəlir daha çoxdur. Yalnız Araşenda kəndində digər kəndlərə nisbətən daha çox fəaliyyət sahələri var. Ümumiyyətlə, bu kənddə həyat səviyyəsi digər kəndlərə nisbətən daha yüksəkdir. Araşenda kəndində üzümçülük xüsusi çəkiyə malikdir. Bu sahə üzrə ev təsərrüfatlarının mənfəəti kifayət qədər yüksəkdir. Rəqəmlər bu kənddə ev təsərrüfatlarının ümumi mənfəətinin 1/5-nin üzümçülükdən əldə etdiyini deyir. Kərəmli kəndində moruq bitkisinin əhəmiyyəti böyük olduğu kimi bu kənddə də bitkiçiliyin adı çəkilən növü vacib sahələrindəndir. Qombori kəndində isə heyvandarlıq üzrə göstəricilər daha çox paya malikdir. Ən az mənfəət isə kartofçuluq və quşçuluq sahələri üzrə qeydə alınmışdır. Buğda və kartofçuluq üzrə Araşenda kəndində mənfəətin payı bizim ölkənin tədqiqat kəndlərinə nisbətən daha aşağıdır.

Şəkil 2. Qombori və Araşenda kəndlərində ev təsərrüfatlarının mənfəətinin strukturu.

Tədqiqat apardığımız kəndlərdə məşğulluq əsasən kənd təsərrüfatı fəaliyyətində olduğu üçün ev təsərrüfatlarının mənfəətinin çox hissəsi də təbii olaraq bu sahədən formalaşır. Bu göstərici tədqiqat kəndlərində Azərbaycan üzrə 55%-ə, Gürcüstan üzrə isə 65%-ə bərabərdir.

Ev təsərrüfatlarının gəlirlərinin formalaşmasının əsas mənbələrindən biri də öyrüş yerləridir. Azərbaycanda öyrüş yerlərinin həddindən artıq otarılması müşahidə olunduğu halda, Gürcüstanda tam əksinə, otlaqların az otarılması müşahidə olunmuşdur. Bu, bir hektar öyrüş və otlaq yerlərinə görə Azərbaycanda olan heyvanların sayının Gürcüstanda olan heyvanların sayından çox olması ilə əlaqədardır. Baxmayaraq ki, otarma yükü Gürcüstanda azdır, burada da növbəli otarma və bu sahə üzrə idarəetmə sistemi yoxdur. [4, s.155-157] Kənd yerlərində fermerlər bir-birinə inanmırlar. Onlar nə öz ərazilərini birləşdirib kooperativ yaratmaq, nə də heyvanlarını birgə otarmaq istəmirlər. Bu da nəticədə bir sıra çətinliklərə gətirib çıxarır. Hər bir ev təsərrüfatı malik olduğu ərazini özü becərmək istəyir. Bunun üçün o, öz ərazisini ya hasara alır, ya da bu və ya digər formada qonşu ərazidən ayırır. Bu proses ilk növbədə ərazi itkisinə gətirib çıxarır. Eyni zamanda belə ərazilər iri həcmli texnikaların salınması və onların sərbəst hərəkət imkanlarını məhdudlaşdırır. Bundan əlavə, hər bir fermer ayrıca olaraq özlərinə məxsus əraziyə ayrı-ayrı texnika cəlb etməli olur. Bütün bu sadalanan faktorlar məhsuldarlığın aşağı düşməsinə və xərclərin artmasına və nəticədə etibarlı ilə mənfəətin azalmasına səbəb olur.

Nəticə

Tədqiqat kəndlərində seçilmiş ev təsərrüfatlarında müxtəlif fəaliyyət növləri mövcuddur. Ölkəmizdə bitkiçilik sahələri üzrə fəaliyyət Gürcüstanın ev təsərrüfatlarına nisbətən daha geniş yayılmış, Gürcüstanda isə heyvandarlıq üzrə fəaliyyət üstünlük təşkil edir. Bitkiçiliyin hesabına Azərbaycanın tədqiqat kəndlərində aqrar sahə üzrə fəaliyyət sahələrinin ümumi sayı Gürcüstanla nisbətən daha çoxdur. Kartofçuluq nəinki tədqiqat olunan 4 kənd, eləcə də tədqiqatın aparıldığı 6 kənd üçün də əhəmiyyətli sahədir. Elmi tədqiqat işi dağlıq əraziləri əhatə etsə də, hər bir dörd kənd üzrə ev təsərrüfatlarının təxminən 60%-də qeyri-kənd təsərrüfatı məşğulluğu mövcuddur. Bu isə o deməkdir ki, tədqiqat edilən ev təsərrüfatlarının böyük əksəriyyətində ailə üzvlərindən ən azı bir nəfər maddəli iş, özü məşğulluqdan, pensiya və ya təqaüddən olmaqla qeyri-kənd təsərrüfatı gəlirinə malikdirlər. Atabəy kəndi üçün maldarlıq və arıçılıq, Kərəmli kəndi üçün moruq, Qombori kəndi

üçün kartofçuluq, Araşında kəndində isə maldarlıq, qoyunçuluq və kartofçuluq yüksək rentabelliyə malik sahələrdir. Demək olar ki, tədqiqat ərazilərinin hamısında su problemi var və bu problem hazırda ev təsərrüfatlarının kənd təsərrüfatındakı həm bitkiçilik, həm də heyvandarlıq üzrə məhsuldarlıqlarına mənfi təsir edir. Su çatışmazlığından əkin sahələri yaxşı suvarıla bilmir, örtüş sahələri və biçənəklər isə ilin isti aylarında tez quruduğu üçün heyvanların yeminin azalmasına gətirib çıxarır. Sadalanan amillər nəticədə ev təsərrüfatlarının mənfəətinin azalmasına səbəb olur.

Bütün bu nəticələri nəzərə alaraq aşağıdakı təklifləri tövsiyə edirik:

- Atabəy kəndində yüksək rentabelliyə malik olan arıçılıq fəaliyyətinin genişləndirilməsini ;
- Atabəy və Qombori kəndləri üçün ənənəvi xarakter daşıyan və eyni zamanda yüksək gəlirlilik mənbəyi olan kartofçuluğun inkişaf etdirilməsini;
- otlaqlarda həddindən artıq otarmanın qarşısının alınması və hər hektar üçün nəzərdə tutulmuş standart baş sayı üzrə otarılmaya riayət olunmasını;
- ev təsərrüfatlarının mənfəətinin artırılması üçün alternativ fəaliyyət sahələrindən istifadə olunmasını;
- Kərəmli kəndi üçün gəlirli sahə sayılan moruğun daha çox əkilməsi və digər kəndlərdə də bütün kənd təsərrüfatı fəaliyyəti sahələrində yüksək məhsuldarlıq əldə etmək üçün su probleminin həll edilməsini.

ƏDƏBİYYAT

1. Allahverdiyeva N., Mammadov N. Socio-economic analyses of farming households in Azerbaijan and Georgia./ Between Europe and the Orient. Status symposium, Kazakhstan, 2018. p. 36
2. Ataşov B.X. Maliyyə bazarları. Bakı: “Kooperasiya”, 2016, 456 s.
3. Hüseynov M.C. Aqrar sahədə dayanıqlı inkişaf problemi. Bakı: “Nurlan”, 2006, 304 s.
4. Hüseynov M.C., Məmmədov N.N. Örtüş yerlərindən birgə istifadədə olan problemlər və imkanlar. / “Davamlı inkişafın milli modeli və strategiyası” mövzusunda respublika elmi konfransının materialları. Mingəçevir, 2015, s. 155-157.
5. Hüseynov M.C., Məmmədov N.N. Dağlıq ərazilərdə əhəlinin həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılmasında heyvandarlıq fəaliyyətinin maliyyə nəticələrinin yüksəldilməsinin rolu/ Aqrar elmin inkişafı, ərzaq təhlükəsizliyi və ətraf mühitin mühafizəsində beynəlxalq əməkdaşlıq mövzusunda 8-ci beynəlxalq elmi-praktiki konfransın materialları. I cild. Gəncə, ADAU nəşriyyatı, 2016, s. 221-225
6. Mammadov N.N. The results financial activities of the model households in Azerbaijan/Current issues of finance,economics, accounting and management: theory and practice. Poltava, Ukraine, 2017 p.75-77
7. Ströbel H, Schuh C, Bleisteiner N (2013) MAX VERSION 3.7 - Deckungsbeitragsrechnung, Betriebsplanung und mehr unter MS Excel.
8. Swedberg R (2011) “The Household Economy: A Complement or Alternative to the Market Economy?”

*д.э.н., проф. Маггеррам Джалал оглы Гусейнов;
ассистент Нияз Низами оглы Мамедов*

Азербайджанский Государственный Аграрный Университет

Финансовые результаты домохозяйств

Резюме

В исследовании рассматриваются потребности в уровне жизни, доходах домохозяйств и их источниках, социальном благополучии общества, которые воспринимаются как кате-

гория, влияющая на современную рыночную экономику. На основании показателей, полученных в результате опроса, были рассчитаны доходы, расходы и прибыль домохозяйств в сферах аграрной деятельности, а полученные результаты сопоставлены и проанализированы.

Результаты исследования относятся к исследовательским селам Гянджа-Газахского экономического района Азербайджанской Республики, а также Кахетинскому региону Грузии. Эти результаты четко сравниваются в статье и отмечается влияние результатов на уровень жизни.

Ключевые слова: домохозяйства, модельные домохозяйства, сельское хозяйство, уровень жизни, доходы, расходы, прибыль.

*Prof Dr. Maharram Jalal Huseynov;
lecturer, doktorant, Mammadov Niyaz Nizami
Azerbaijan State Agrarian University, Ganja*

Financial results of the households

Summary

During the study has been researched the necessity of living standards which has been regarded as a category that affects to the modern market economy, incomes of households and its sources. It is also noted about the model structure and the model households and has been calculated the indicators of the model households. According to the indicators which obtained from the surveys was calculated the income, costs and profit of the households. The obtained results analyzed comparatively.

The results belong to the case study villages, which are situated in Ganja-Gazakh region of the Republic of Azerbaijan and in Kakhety region of the Republic of Georgia. These results clearly compared in the article and mentioned the impact of the results on standard of life of the households.

Key words: Households, model households, agriculture, standard of life, income, costs, profits.